

Maria MAZUR

ZRÓŻNICOWANIE POZIOMU ŻYCIA W MIASTACH POLSKI

STANDARD OF LIVING DIVERSIFICATION IN URBAN AREAS IN POLAND

ABSTRACT: In Poland there is a large diversity of society's wealth resulting from differences in the development of regions, differences between urban and rural areas. The rate of development differed for the all size classes of cities, but the fastest growth rate was observed in large urban. Large cities had a better social and technical infrastructure, greater resources of the skilled labor, advanced urban functions, which contributed to their more efficient development.

The goal of the studies is to examine how the economic development of urban areas affects the standard of living of their residents, because as it is known, the economic development is not always a guarantee of the social development. In the empirical studies were used the results of the research of European Union Statistics on Income and Living Condition (EU-SILC) concerned the years 2006–2009, conducted by the Central Statistical Office in Poland.

There were compared, on the one hand, the main determinants of households' living standard, i.e. the education and income level in different size classes of cities, on the other hand the level of meeting the essential material needs.

KEY WORDS: standard of living, urban areas

Ogólnie uważa się, że w dużych miastach żyje się lepiej, gdyż łatwiejsza jest dostępność do różnych dóbr i usług, w tym do wysokiej jakości usług medycznych i edukacyjnych. Również oferta na rynku pracy jest tam bardziej konkurencyjna.

W Polsce istnieje silne zróżnicowanie zamożności społeczeństwa wynikające ze zróżnicowanego rozwoju regionów, różnic pomiędzy miastem a wsią. W różnym tempie rozwijały się miasta różnej wielkości, przy czym najszybsze tempo rozwoju zaobserwowano w dużych aglomeracjach. Duże miasta posiadały lepszą infrastrukturę społeczną i techniczną, większe zasoby wykwalifikowanej siły roboczej, rozbudowane funkcje miejskie, co pozwalało na ich efektywniejszy rozwój (por. Hanusi, Łangowska-Szczeńiak 2007).

Celem artykułu jest zbadanie w jakim stopniu rozwój ekonomiczny miast wpływa na poziom życia ich mieszkańców, ponieważ – jak wiadomo – rozwój gospodarczy nie

zawsze jest gwarantem rozwoju społecznego. W badaniach empirycznych wykorzystano wyniki europejskiego badania warunków życia ludności (EU-SILC) z lat 2006–2009 przeprowadzonego przez Główny Urząd Statystyczny (por. *Dochody i warunki życia...* 2008, 2009, 2011).

W literaturze przedmiotu poziom życia zwykle definiowany jest jako poziom zaspokojenia potrzeb człowieka, gospodarstwa domowego, będący rezultatem spożycia dóbr, usług i funkcjonowania w określonych warunkach środowiska społecznego, ekonomicznego, przyrodniczego, a nawet politycznego. W badaniach empirycznych poziom życia utożsamiany jest ze stopniem zaspokojenia potrzeb materialnych i kulturalnych społeczeństwa poprzez strumień dóbr i usług (por. Luszczewicz 1972, Kołaczkowski, Łangowska, 1990). Przy takim podejściu przedmiotem analiz jest najczęściej sytuacja materialna gospodarstw (dochody i wyposażenie w dobra trwałego użytku) jako istotna determinanta poziomu życia. Z kolei sytuacja ekonomiczna gospodarstw domowych zależy w znacznym stopniu od wykształcenia ich członków. Wykształcenie określa również model konsumpcji realizowany przez gospodarstwo domowe, stąd wykształcenie jest uwzględniane w miernikach poziomu życia (np. w human development index HDI).

W badaniach zaspokojenia potrzeb istotną rolę odgrywają subiektywne oceny członków gospodarstw domowych. W prezentowanych badaniach starano się uwzględnić zarówno obiektywne, jak i subiektywne oceny stopnia zaspokojenia potrzeb. W związku z tym skoncentrowano się na następujących obszarach badawczych:

- porównanie wykształcenia członków gospodarstw domowych według klas miejscowości,
- porównanie dochodów gospodarstw domowych według klas miejscowości,
- porównanie wyposażenia gospodarstw domowych w dobra trwałego użytku według klas miejscowości,
- porównanie subiektywnej oceny sytuacji gospodarstw domowych według klas miejscowości,
- porównanie subiektywnej oceny zaspokojenia istotnych potrzeb materialnych gospodarstw domowych według klas miejscowości.

Tabela 1 przedstawia zmiany w poziomie wykształcenia osób powyżej 16 roku życia według klas miejscowości w latach 2006–2009.

W miastach liczących powyżej 500 tys. mieszkańców udział ludności z wykształceniem wyższym jest znacznie większy niż w pozostałych klasach miejscowości i w 2009 r. wyniósł 34,3%, podczas gdy w tym samym roku w miastach o liczbie ludności 20–100 tys. mieszkańców wykształcenie wyższe posiadało 17% osób, a w miastach poniżej 20 tys. mieszkańców zaledwie 12,7% osób. Dla porównania na wsi w 2009 r. udział ludności z wykształceniem wyższym wyniósł 7,8%. W najmniejszych miastach i na wsi odnotowano również najmniejszy przyrost ludności z wykształceniem wyższym i wyniósł on w latach 2006–2009 około 2 punktów procentowych.

Odwrótnie przedstawia się udział ludności z wykształceniem podstawowym w poszczególnych klasach miejscowości – najniższy jest w dużych aglomeracjach (6,6%), a najwyższy w miastach poniżej 20 tys. mieszkańców (13%) i na wsi (26,1%). W okresie

Tabela 1

Struktura ludności w wieku 16 i więcej lat w gospodarstwach domowych,
według klasy miejscowości i poziomu wykształcenia

Wykształcenie	Lata	Struktura ludności (w %)							Na wsi
		ogółem	w miastach razem	w miastach o liczbie mieszkańców w tys. osób					
				500 i więcej	500–200	200–100	100–20	20 i mniej	
Ogółem		100,00	100,0	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00
Wyższe	2006	13,4	18,0	29,5	20,3	15,5	15,1	11,3	5,9
	2007	14,1	18,6	27,6	20,3	15,1	15,7	10,9	6,1
	2008	15,4	20,2	32,4	23,8	18,1	16,9	12,7	7,4
	2009	15,9	20,9	34,3	25,3	19,6	17,0	12,7	7,8
Średnie	2006	33,9	39,1	41,0	39,2	38,1	40,1	36,3	25,3
	2007	34,5	39,7	43,3	39,5	40,2	39,6	37,7	25,1
	2008	34,4	39,2	40,7	41,0	38,7	39,0	37,1	26,4
	2009	34,4	39,2	42,9	38,1	39,0	38,4	38,2	26,6
Zasadnicze zawodowe	2006	27,0	24,0	15,4	21,6	27,0	25,8	29,5	31,9
	2007	27,0	23,9	15,5	21,5	26,2	25,0	28,1	31,5
	2008	26,8	23,5	15,8	19,5	25,6	25,1	29,8	32,3
	2009	26,3	23,2	12,9	20,6	24,6	25,5	29,8	31,1
Gimnazjalne	2006	5,1	4,6	3,9	5,6	4,6	4,1	5,3	5,8
	2007	5,2	4,8	3,8	6,1	4,5	5,1	6,0	6,7
	2008	5,1	4,6	3,2	4,4	4,6	5,3	5,0	5,9
	2009	4,9	4,4	2,7	4,2	4,0	5,1	5,1	5,7
Podstawowe ukończone	2006	18,0	12,9	9,1	12,3	13,4	13,3	15,9	26,4
	2007	17,0	11,9	9,1	11,6	13,1	13,3	15,7	26,6
	2008	16,4	11,5	7,2	10,4	12,2	12,4	14,2	24,7
	2009	17,0	11,4	6,6	10,6	12,2	13,1	13,0	26,1
Bez wykształcenia	2006	2,6	1,3	0,9	0,9	1,4	1,4	1,7	4,6
	2007	2,1	1,1	0,8	1,0	1,0	1,3	1,5	4,0
	2008	1,9	1,0	0,6	0,9	0,8	1,3	1,2	3,2
	2009	1,6	0,9	0,5	1,1	0,6	1,0	1,1	2,7

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: *Dochody i warunki życia ludności Polski* (raport z badania EU-SILC 2006), Warszawa 2008; *Dochody i warunki życia ludności Polski* (raport z badania EU-SILC 2007–2008), Warszawa 2009; *Dochody i warunki życia ludności Polski* (raport z badania EU-SILC 2009), Warszawa 2011.

2006–2009 poziom wykształcenia ludności się poprawił, jednak stopień zróżnicowania pozostał zbliżony.

Sytuację materialną gospodarstw domowych określają przede wszystkim ich dochody. Kształtowanie się średnich rocznych dochodów będących w dyspozycji gospo-

darstw domowych według miejsca zamieszkania w badanym okresie obrazuje tabela 2, natomiast na rysunku 1 przedstawiono wskaźnik dochodu do dyspozycji wyrażony stosunkiem dochodów w klasach miejscowości do średnich dochodów ogółem w procentach. Wzrost przeciętnych rocznych dochodów w latach 2005–2008 jest widoczny we wszystkich klasach miejscowości, jednakże kwoty wzrostu są bardzo różne. W miastach powyżej 500 tys. mieszkańców średnie roczne dochody kształtowały się na najwyższym poziomie; w 2008 r. wynosiły już 160,4% dochodów ogółem i w stosunku do 2005 r. wzrosły o ok. 7 tys. zł. W miastach poniżej 20 tys. mieszkańców wskaźnik ten kształtował się na poziomie 94% i był o około 4 tys. zł wyższy w stosunku do 2005 r. Na wsi natomiast średnie roczne dochody wynosiły zaledwie 75,8% dochodów ogółem i były wyższe w stosunku do 2005 r. o około 3 tys. zł. Zróżnicowanie dochodów pozostaje w ścisłej zależności ze zróżnicowaniem poziomu wykształcenia, wynika to z oczywistego faktu, że poziom wykształcenia w gospodarce rynkowej sprzyja osiągnięciu lepszej pozycji na rynku pracy.

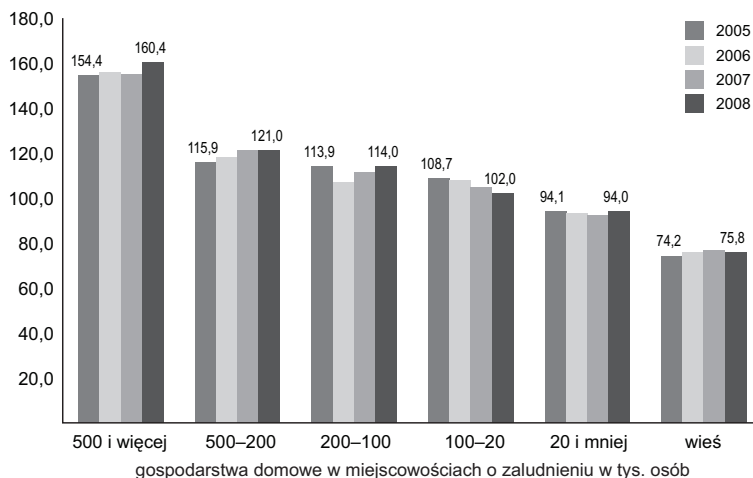
Tabela 2

Przeciętne roczne dochody do dyspozycji netto na 1 osobę
w gospodarstwach domowych według klasy miejscowości

Lata	Wyszczególnienie	Ogółem	Miasta					Wieś	
			razem	o liczbie mieszkańców w tys. osób					
				500 i więcej	500–200	200–100	100–20		20 i mniej
2005	dochód w zł	9764,0	11335,0	15078,0	11315,0	11117,0	10618,0	9186,0	7247,0
	wskaźnik dochodu w %	100,0	116,1	154,4	115,9	113,9	108,7	94,1	74,2
2006	dochód w zł	10576,0	12204,0	16465,0	12508,0	11327,0	11415,0	9867,0	8007,0
	wskaźnik dochodu w %	100,0	115,4	155,7	118,3	107,1	107,9	93,3	75,7
2007	dochód w zł	12164,0	13975,0	18879,0	14760,0	13576,0	12721,0	11231,0	9306,0
	wskaźnik dochodu w %	100,0	114,9	155,2	121,3	111,6	104,6	92,3	76,5
2008	dochód w zł	13681,0	15795,0	21939,0	16549,0	15601,0	13956,0	12912,0	10375,0
	wskaźnik dochodu w %	100,0	115,5	160,4	121,0	114,0	102,0	94,0	75,8

Źródło: Jak w tab. 1

O sytuacji materialnej gospodarstw domowych, obok bieżących dochodów, decydują posiadane dobra trwałego użytku. W tabeli 3 przedstawiono udziały gospodarstw domowych wyposażonych w wybrane dobra według klas miejscowości. Na przestrzeni lat 2006–2009 we wszystkich miastach zaobserwowano znaczny spadek wyposażenia gospodarstw domowych w telefony stacjonarne, wyniósł on ogółem około 10 punktów

Rys. 1. Wskaźnik dochodu do dyspozycji (na 1 osobę) według klas miejscowości w%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: *Dochody i warunki życia ludności Polski* (raport z badania EU-SILC 2006), Warszawa 2008; *Dochody i warunki życia ludności Polski* (raport z badania EU-SILC 2007–2008), Warszawa 2009; *Dochody i warunki życia ludności Polski* (raport z badania EU-SILC 2009), Warszawa 2011.

procentowych. W tym samym okresie zanotowano natomiast około 13-procentowy wzrost wyposażenia członków gospodarstw domowych w telefony komórkowe. W 2006 r. telefon komórkowy posiadało 72,8% członków gospodarstw domowych w miastach, a w 2009 r. liczba ta wzrosła do 85,3%. Wzrost ten może świadczyć o dużej konkurencyjności telefonii komórkowej – wynikającej z komfortu użytkowania i zmniejszających się różnic cenowych w stosunku do telefonii stacjonarnej. W latach 2006–2009 największy przyrost posiadaczy telefonów komórkowych zaobserwowano na wsi i wyniósł on około 15 punktów procentowych. W analizowanym okresie 2006–2009 zwiększyła się również liczba gospodarstw domowych w miastach posiadających komputer oraz dostęp do Internetu – dóbr świadczących o nowoczesnej konsumpcji; w 2006 r. odnotowano 49,3% gospodarstw domowych posiadających komputer, a w 2009 r. liczba ta wzrosła o około 13 punktów procentowych i wyniosła 62,7%. W miastach o liczbie mieszkańców poniżej 20 tys. nastąpił największy wzrost wyposażenia gospodarstw domowych w komputery i wyniósł on około 16 punktów procentowych. Jeszcze większy wzrost pod tym względem nastąpił na wsi, bo aż o ponad 18%.

W 2006 r. liczba gospodarstw domowych w miastach podłączonych do Internetu wynosiła 35%, a w 2009 r. zwiększyła się do 56,7%, co dało około 22 punkty procentowe wzrostu. W miastach poniżej 20 tys. mieszkańców przyrost gospodarstw domowych podłączonych do Internetu był największy i wyniósł około 23 punktów procentowych. Dla porównania na wsi wzrost ten wyniósł około 25%. W okresie 2006–2009 dostęp gospodarstw domowych do Internetu we wszystkich klasach miejscowości poprawił się, jednak ciągle najlepsza jest sytuacja w największych miastach, a istotna różnica w tym zakresie występuje pomiędzy miastem a wsią.

Tabela 3

Gospodarstwa domowe według klasy miejscowości i wyposażenia
w niektóre przedmioty trwałego użytkowania (w %)

Dobra	Lata	Struktura wyposażenia gospodarstw domowych							
		ogółem	w miastach razem	W miastach o liczbie mieszkańców w tys. osób					na wsi
				500 i więcej	500–200	200–100	100–20	20 i mniej	
w %									
Telefon stacjonarny	2006	74,0	77,0	85,1	79,3	71,1	76,9	73,5	66,6
	2007	71,6	74,1	80,2	73,3	69,9	73,2	71,9	66,6
	2008	68,5	70,2	75,0	71,5	66,4	69,4	68,1	64,9
	2009	64,9	66,1	72,2	64,9	64,8	65,4	62,6	62,6
Telefon komórkowy	2006	70,7	72,8	77,4	74,0	73,0	70,6	70,3	66,5
	2007	75,5	77,0	79,8	77,4	77,2	75,0	76,8	72,4
	2008	79,9	81,3	83,7	83,2	80,7	79,0	81,4	77,1
	2009	84,1	85,3	87,2	86,5	84,1	84,4	84,6	81,7
Komputer	2006	44,4	49,3	56,1	51,5	48,8	47,0	43,7	34,3
	2007	48,7	53,8	60,0	54,7	53,9	51,8	49,2	38,4
	2008	54,5	58,7	64,4	61,1	57,3	56,5	55,1	46,0
	2009	59,3	62,7	66,8	64,7	60,6	61,3	60,1	52,7
Podłączenie do Internetu	2006	28,5	35,0	45,0	36,3	34,7	31,7	28,3	15,1
	2007	34,8	42,0	50,3	42,7	41,1	39,2	37,1	20,3
	2008	43,0	49,7	56,4	52,8	49,6	46,5	45,2	29,5
	2009	51,1	56,7	62,4	60,1	55,8	54,8	51,4	39,9
Samochód osobowy	2006	50,7	47,4	48,0	44,2	44,7	46,3	52,7	57,4
	2007	53,6	50,1	48,7	46,4	48,8	51,3	54,0	60,7
	2008	56,2	53,0	51,0	50,8	50,4	53,9	57,4	62,5
	2009	58,9	55,9	53,9	53,6	53,1	56,8	60,2	65,0

Źródło: Jak w tab. 1.

Na przełomie lat 2006–2009 we wszystkich miastach nastąpił również znaczny wzrost wyposażenia gospodarstw domowych w samochody osobowe. W 2006 r. samochód osobowy posiadało 47,4% miejskich gospodarstw domowych, natomiast w 2009 r. liczba ta wzrosła do 55,9%. W 2009 r. największy odsetek samochodów osobowych (powyżej 60% gospodarstw domowych) wystąpił w miastach liczących poniżej 20 tys. mieszkańców i na wsi. Jest to związane z ograniczeniami infrastrukturalnymi, które wymuszają konieczność posiadania samochodu jako podstawowego środka transportu.

W europejskim badaniu warunków życia ludności (EU-SILC) pytano gospodarstwa domowe, czy są w stanie pokryć z własnych środków nieoczekiwany wydatek w wyso-

kości 500–680 zł oraz czy „wiążą koniec z końcem” z wielką trudnością, z trudnością, z pewną trudnością, dość łatwo, łatwo czy bardzo łatwo. Wyniki te, świadczące o subiektywnej ocenie sytuacji materialnej gospodarstw domowych, zestawiono w tabeli 4,

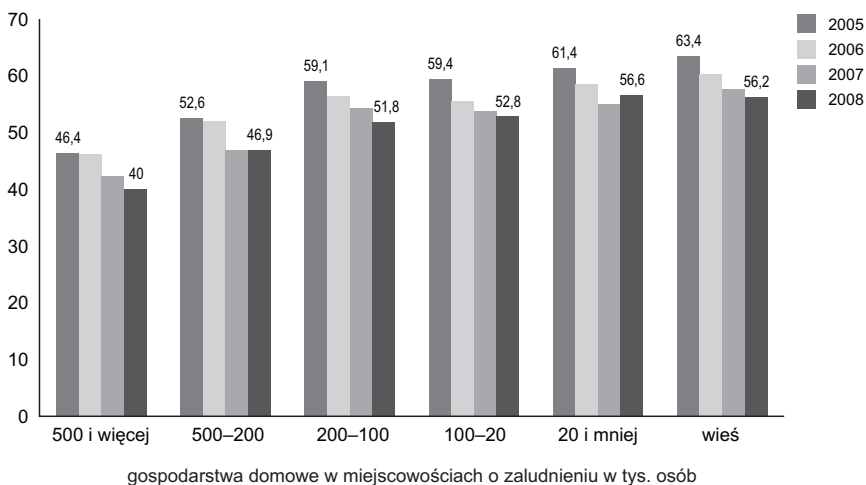
Tabela 4

Subiektywne oceny sytuacji finansowej gospodarstw domowych

Kategorie gospodarstw domowych		Lata	Struktura (w %) deklaracji gospodarstw domowych					Wieś	
			w miastach razem	o liczbie mieszkańców w tys.					
				500 i więcej	500–200	200–100	100–20		20 i mniej
w %									
Gospodarstwa domowe deklarujące niemożność pokrycia nieoczekiwanych wydatków w wysokości 500–680 zł		2006	55,9	46,4	52,6	59,1	59,4	61,4	63,4
		2007	53,6	46,2	52	56,4	55,5	58,6	60,3
		2008	50,5	42,3	46,9	54,2	53,7	55,0	57,7
		2009	49,8	40,0	46,9	51,8	52,8	56,6	56,2
Gospodarstwa domowe, które określiły, że przy aktualnym dochodzie „wiążą koniec z końcem”:	z wielką trudnością	2006	20,4	16,7	19,4	22,3	21,2	22,6	22,4
		2007	18,0	14,7	17,3	20,1	18,7	19,5	18,5
		2008	15,9	14,8	13,4	17,0	16,1	18,1	16,8
		2009	15,1	13,1	13,2	14,3	15,7	18,1	16,9
	z trudnością	2006	24,0	21,0	22,7	22,7	25,3	27,1	29,3
		2007	20,5	19,6	20,0	19,5	20,9	22,1	27,1
		2008	19,0	15,3	18,6	19,7	20,8	20,1	16,2
		2009	18,0	15,8	16,4	17,3	19,3	20,1	24,3
	z pewną trudnością	2006	31,6	31,2	32,4	31,8	31,7	30,8	33,9
		2007	32,9	31,4	31,1	33,5	33,6	34,7	36,3
		2008	33,0	31,4	31,1	33,6	33,2	35,4	38,5
		2009	33,2	30,4	31,2	35,5	34,0	34,9	36,7
	dość łatwo	2006	16,7	20,0	18,3	16,5	15,3	13,9	11,2
		2007	19,2	21,0	22,0	18,2	18,3	16,6	13,8
		2008	21,5	23,8	25,7	20,2	20,5	17,8	14,2
		2009	22,9	25,1	27,0	21,9	21,4	20,1	17,0
	łatwo	2006	5,9	8,1	5,8	4,9	5,4	4,8	3,0
		2007	7,6	9,2	8,6	7,7	6,9	5,9	3,9
		2008	9,0	11,1	10,0	8,2	8,2	7,8	3,9
		2009	9,3	12,5	11,0	9,4	8,2	6,2	4,6
bardzo łatwo	2006	1,6	3,1	.	.	1,1	.	.	
	2007	1,8	3,9	.	.	1,6	1,2	0,4	
	2008	1,6	3,6	.	.	1,2	.	0,4	
	2009	1,6	3,1	.	.	1,4	.	0,5	

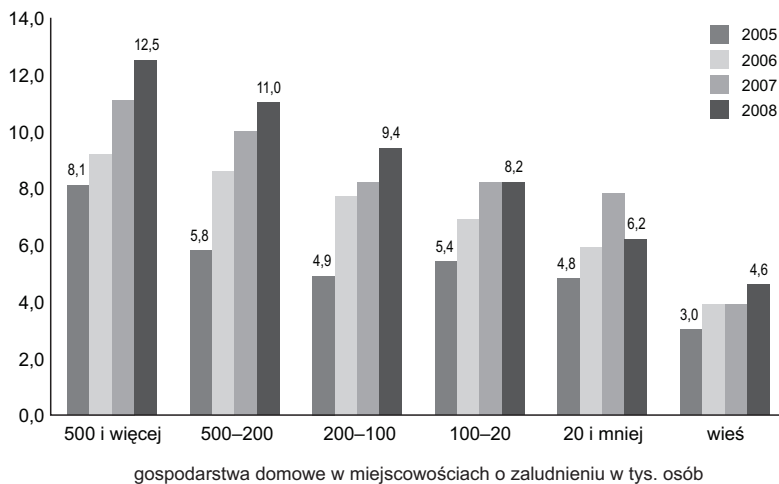
Źródło: Jak w tab. 1.

a wybrane ich elementy przedstawiono na rysunkach 2 i 3. Ponadto w celu rozpoznania subiektywnej oceny poziomu życia gospodarstw domowych wzięto pod uwagę ich deklaracje co do możliwości zaspokojenia wybranych grup potrzeb, takich jak: wypoczynek, sposób odżywiania, ogrzewanie mieszkania, kupowanie lepszej odzieży. Wyniki tych sondaży zawarto w tabeli 5 oraz na rysunkach 4 i 5. Wszystkie rozważane kategorie

Rys. 2. Gospodarstwa domowe deklarujące brak możliwości pokrycia z własnych środków nieoczekiwanego kilkusetzłotowego wydatku

Źródło: Jak w rys. 1.

Rys. 3. Gospodarstwa domowe, które określiły, że przy aktualnym dochodzie łatwo „wiążą koniec z końcem”

Źródło: Jak w rys. 1.

wskazują jednoznacznie na lepszą sytuację gospodarstw domowych z największych miast. W największych miastach zaobserwowano najniższy udział gospodarstw domowych deklarujących brak możliwości pokrycia z własnych środków nieoczekiwanego wydatku w wysokości 500–680 zł; udział ten wyniósł tam w 2009 r. 40%, a – dla porównania – w miastach poniżej 20 tys. mieszkańców i na wsi gospodarstw takich było prawie 60%. Również w największych miastach odnotowano najwyższy odsetek gospodarstw domowych z łatwością „wiążących koniec z końcem”.

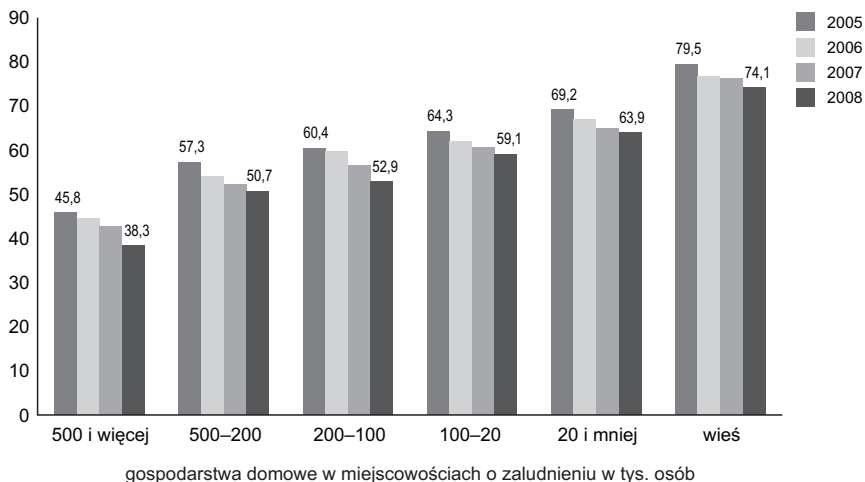
Tabela 5

Subiektywne oceny trudności gospodarstw domowych w zaspokajaniu potrzeb

Potrzeby, które według deklaracji gospodarstw są w nich niemożliwe do realizacji	Lata	Struktura (w %) deklaracji gospodarstw domowych						Na wsi
		w miastach razem	w miastach o liczbie mieszkańców w tys. osób					
			500 i więcej	500–200	200–100	100–20	20 i mniej	
Tygodniowy wypoczynek rodziny raz w roku	2006	59,7	45,8	57,3	60,4	64,3	69,2	79,5
	2007	57,6	44,4	54,1	59,6	62,0	67,0	76,6
	2008	55,8	42,6	52,2	56,4	60,7	64,8	76,2
	2009	53,5	38,3	50,7	52,9	59,1	63,9	74,1
Jedzenie mięsa lub rybo drugi dzień	2006	25,9	18,4	22	27,7	28,1	32,6	36,3
	2007	22,3	14,9	18,6	26,9	24,6	27,3	30,6
	2008	19,9	12,8	16,4	25,5	22,3	23,1	27,4
	2009	16,4	9,9	15,3	17,9	18,5	19,8	23,7
Ogrzewanie mieszkania odpowiednio do potrzeb	2006	28,4	21,2	27,9	29,8	30,0	33,4	34,1
	2007	23,4	19,5	21,6	23,1	24,8	27,4	26,9
	2008	21,3	16,8	19,0	21,0	24,1	23,7	24,4
	2009	17,6	12,8	15,6	17,0	20,1	21,0	20,3
Zaproszenie przyjaciół/rodziny na lampkę wina/posiłek raz w miesiącu	2006	29,0	23,9	26,1	33,2	31,3	30,5	32,9
	2007	26,0	21,8	24,3	28,9	27,6	27,6	30,2
	2008	24,0	19,9	21,9	27,6	26,0	24,4	27,9
	2009	25,1	19,7	22,9	27,7	28,1	26,1	29,1
Kupowanie odzieży lepszej jakości	2006	50,5	43,7	50,1	50,8	52,1	55,8	61,3
	2007	46,1	39,6	44,0	48,2	48,0	50,9	56,1
	2008	42,9	37,6	35,1	45,1	45,8	49,2	52,2
	2009	36,1	30,1	31,6	37,0	38,8	41,5	43,4

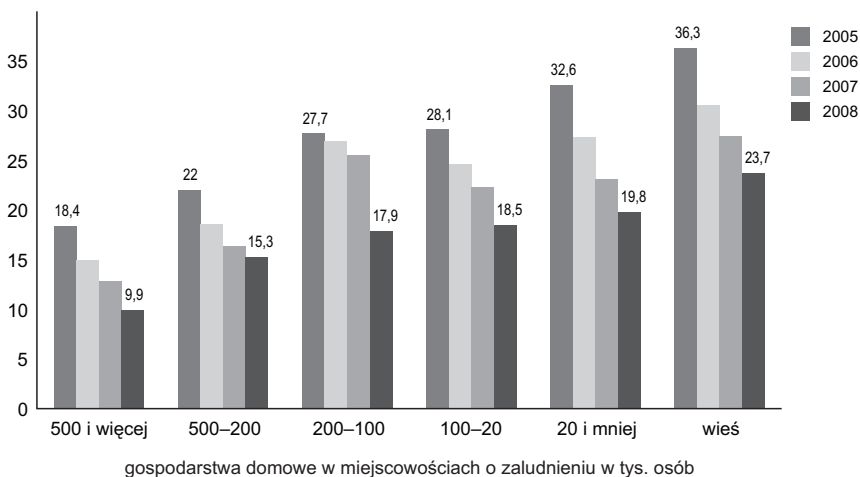
Źródło: jak w tab. 1

W 2006 r. brak możliwości spędzenia tygodniowego wypoczynku raz w roku deklarowało 59,7% rodzin we wszystkich miastach, a w 2009 r. liczba ta zmalała o około 6 punktów procentowych i wyniosła 53,5%. Najkorzystniejszej sytuacja przedstawia się

Rys. 4. Gospodarstwa domowe deklarujące brak możliwości realizacji tygodniowego wypoczynku rodziny raz w roku

Źródło: Jak w tab. 1.

Rys. 5. Gospodarstwa domowe deklarujące brak możliwości jedzenia mięsa lub ryb co drugi dzień

Źródło: Jak w tab. 1.

w miastach liczących powyżej 500 tys. mieszkańców, gdzie w 2006 r. na tygodniowy wypoczynek raz w roku nie mogło pozwolić sobie 45,8% rodzin, w 2009 r. już tylko 38,3%. W miastach poniżej 20 tys. mieszkańców w 2006 r. aż 69,2% rodzin deklarowało niemożność korzystania z tygodniowego wypoczynku raz w roku, a w 2009 r. liczba ta zmalała o około 5 punktów procentowych i wyniosła 63,9%.

W 2006 r. we wszystkich miastach 25,9% gospodarstw domowych deklarowało brak możliwości jedzenia mięsa lub ryb co drugi dzień. W 2009 r. liczba ta spadła o około 9 punktów procentowych i wyniosła 16,4%. W miastach powyżej 500 tys. mieszkańców w 2009 r. na jedzenie mięsa lub ryb co drugi dzień nie mogło pozwolić sobie 9,9% gospodarstw domowych, a w miastach liczących poniżej 100 tys. mieszkańców wskaźnik ten był prawie dwa razy większy. Na przełomie lat 2006–2009 spadła liczba gospodarstw domowych w miastach deklarujących brak możliwości ogrzewania mieszkania odpowiednio do potrzeb: w 2006 r. gospodarstw takich było 28,4%, natomiast w 2009 r. odnotowano ich 17,6%. Kolejna badana potrzeba to zaproszenie przyjaciół/rodziny na lampkę wina/posiłek raz w miesiącu. W 2006 r. 71% gospodarstw domowych w miastach mogło pozwolić sobie na realizację tej potrzeby, a w 2009 r. wskaźnik ten wzrósł do 75%. Również w tym przypadku najlepsza sytuacja występuje w miastach powyżej 500 tys. osób. W tej klasie miejscowości w 2009 r. brak możliwości zaproszenia przyjaciół/rodziny na lampkę wina/posiłek raz w miesiącu zadeklarowało 19,7% gospodarstw domowych, natomiast w miastach liczących poniżej 200 tys. mieszkańców na realizację tej potrzeby nie mogło pozwolić sobie około 28% gospodarstw domowych. W latach 2006–2009 we wszystkich badanych klasach miejscowości można zaobserwować również spadek liczby gospodarstw domowych deklarujących brak możliwości kupowania odzieży lepszej jakości. W 2006 r. takich gospodarstw było aż 50,5%, natomiast w 2009 r. liczba ta spadła o około 14 punktów procentowych i wyniosła 36,1%. Przy badaniu tej potrzeby również najlepszy wynik uzyskały miasta powyżej 500 tys. mieszkańców, w których na jej zaspokojenie w 2009 r. mogło pozwolić sobie ok. 70% badanych gospodarstw. W miastach liczących poniżej 200 tys. mieszkańców sytuacja jest najbardziej niekorzystna – tam bowiem na zakup odzieży lepszej jakości w 2009 r. nie mogło pozwolić sobie około 40% gospodarstw domowych.

W podsumowaniu można stwierdzić, że najwyższy poziom życia zaobserwowano w największych aglomeracjach miejskich, świadczą o tym zarówno obiektywne, jak i subiektywne charakterystyki stopnia zaspokojenia potrzeb. W największych miastach udział ludności z wykształceniem wyższym jest znacznie większy niż w pozostałych klasach miejscowości, również średnie dochody roczne kształtują się tam na najwyższym poziomie i w 2008 r. wyniosły 160,4% dochodów ogółem. W miastach powyżej 500 tys. mieszkańców obserwuje się najlepsze wyposażenie gospodarstw domowych w dobra trwałego użytku, takie jak: telefon stacjonarny, telefon komórkowy, komputer, podłączenie do Internetu. Subiektywne oceny sytuacji gospodarstw domowych oraz zaspokojenia istotnych potrzeb materialnych również kształtują się najlepiej w największych miastach. Zaobserwowano w nich najniższy udział gospodarstw domowych deklarujących brak możliwości pokrycia z własnych środków nieoczekiwanego wydatku w wysokości 500–680 zł. Również w największych miastach odnotowano najwyższy odsetek gospodarstw domowych z łatwością „wiążących koniec z końcem”.

Na drugiej pozycji pod względem poziomu życia plasują się miasta o liczbie mieszkańców od 200 do 500 tys., natomiast najgorsza sytuacja występuje w małych miastach i na wsi. Dotyczy to w szczególności wykształcenia i sytuacji dochodowej. W miastach

poniżej 20 tys. mieszkańców oraz na wsi obserwuje się najwyższy udział ludności z wykształceniem podstawowym. Mimo że w latach 2006–2009 poziom wykształcenia ludności tam się poprawił, to stopień zróżnicowania pozostał na zbliżonym poziomie. Również sytuacja dochodowa przedstawia się najgorzej w najmniejszych miejscowościach. W miastach poniżej 20 tys. mieszkańców w 2008 r. średnie roczne dochody wyniosły 94% dochodów ogółem, natomiast na wsi wskaźnik ten kształtował się na poziomie zaledwie 75,8%.

Pozytywnie należy ocenić poprawę w badanym okresie, i to we wszystkich klasach miejscowości, analizowanych mierników poziomu życia. Na szczególne podkreślenie zasługuje tu poprawa poziomu wykształcenia ludności.

Bibliografia

- Dochody i warunki życia ludności Polski*, 2008, (raport z badania EU-SILC 2006), Warszawa.
- Dochody i warunki życia ludności Polski*, 2009, (raport z badania EU-SILC 2007–2008), Warszawa.
- Dochody i warunki życia ludności Polski*, 2011, (raport z badania EU-SILC 2009), Warszawa.
- Hanusik K., Łangowska-Szczęśniak U., 2007, *Zmiany poziomu, struktury i zróżnicowania dochodów gospodarstw domowych w miastach Polski w latach 1995–2005*, [w:] *Zachowania rynkowe w teorii i praktyce*, red. D. Kopycińska, Szczecin 2007, s. 185–195.
- Kołaczkowski Z., Łangowska U., 1990, *Kształtowanie się uwarunkowań poziomu życia w Polsce w latach 1975–1986*. WSP, Opole.
- Luszniewicz A. 1972, *Statystyka poziomu życia ludności*, PWE.
- Słaby T., 2007, *Poziom i jakość życia*, [w:] *Statystyka społeczna*, red. T. Panek, PWE, Warszawa.

ZRÓŻNICOWANIE POZIOMU ŻYCIA W MIASTACH POLSKI

ABSTRAKT: W Polsce istnieje silne zróżnicowanie zamożności społeczeństwa wynikające ze zróżnicowanego rozwoju regionów, różnic pomiędzy miastem a wsią. W różnym tempie rozwijały się miasta różnej wielkości, przy czym najszybsze tempo rozwoju zaobserwowano w dużych aglomeracjach. Duże miasta posiadały lepszą infrastrukturę społeczną i techniczną, większe zasoby wykwalifikowanej siły roboczej, rozbudowane funkcje miejskie, co pozwalało na ich efektywniejszy rozwój.

Celem artykułu jest zbadanie, w jakim stopniu rozwój ekonomiczny miast wpływa na poziom życia ich mieszkańców, ponieważ – jak wiadomo – rozwój gospodarczy nie zawsze jest gwarantem rozwoju społecznego. W badaniach empirycznych wykorzystano wyniki europejskiego badania warunków życia ludności (EU-SILC) z lat 2006–2009 przeprowadzonego przez GUS. Porównano z jednej strony podstawowe determinanty poziomu życia gospodarstw domowych, tj. wykształcenie i dochody, w klasach miast różnej wielkości, z drugiej zaś poziom zaspokojenia istotnych potrzeb materialnych.

SŁOWA KLUCZOWE: poziom życia, miasta